

Postmodernite, Siyasal İletişim ve Doğruluk Sorunu: Post-Truth Durum ve Entelektüel Zemini Üzerine Bir İnceleme

Postmodernity, Political Communication and the Question of Truth: A Study on Post-Truth Condition and Its Intellectual Background

Mehmet Sebih ORUÇ*

Öz

2016 yılında Oxford Sözlüğü tarafından yılın kelimesi seçilen post-truth kavramı, bu tarihten itibaren akademik ve popüler yazında yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Konu hakkındaki önemli tartışmalardan biri de post-truth postmodernite ilişkisi hakkındadır. Özellikle postmodern söylemlerin, başta bilim ve hakikat hakkındaki şüpheli postmodern söylemlerin, post-truth fenomeni üzerinde etkili olup olmadığı ciddi şekilde tartışılmaktadır. Ralph Keyes ve Lee McIntyre gibi bazı yazarlar postmodern söylemlerin post-truth'a yol açtığını iddia edecek kadar iki tarihsel durumu ilişkilendirirken, Truman Chen ve Stuart Sim gibi bu yaklaşımı indirgemecilik ve yanlış bir yorumlama olarak değerlendiren yazarlar da bulunmaktadır. Bu makalede, konu hakkında İngilizce konuşulan dünyada şu ana kadar yapılan çalışmalardan yola çıkılarak, post-truth – postmodernite ilişkisi ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmada bir felsefi ve sanatsal yaklaşım olarak postmodernizmden ziyade bir tarihsel durum olarak postmodernitenin ve ona da yol açan bilimsel/felsefi gelişmelerin post-truth duruma gelmesinde etkili olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Böylece çağımızın temel tanımlayıcı kavramı olduğu iddia edilen post-truth durumunun entelektüel arka planı ortaya konmuş olacaktır. Ayrıca yeni bir kavram olan post-truth fenomeni hakkında bir literatür bilgisi verilmesi ve bir tanım önerisinin getirilmesi de amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Post-truth, Postmodernite, Siyasal İletişim, Yalan, Epistemoloji

Abstract

The concept of post-truth, which was chosen as the word of the year by the Oxford Dictionary in 2016, has been discussed in academic and popular literature since then. One of the important debates on the issue is the post-truth condition's relation to postmodernity. Particularly, whether postmodern discourses, especially sceptical postmodern position on science and truth, has affected post-truth phenomenon or not is seriously debated. Some authors, such as Ralph Keyes and Lee McIntyre, associate two historical

* Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Antalya, Türkiye, E-posta: sebih.oruc@hotmail.com

situations to the extent that they argue postmodern discourses “lead to” and are responsible for post-truth, while others, Like Truman Chen and Kerstin Zohari consider this approach as reductionism and misinterpretation. In this article, the relation between post-truth and postmodernism will be examined based on studies conducted in the English-speaking world. The article tries to show that postmodernity as a historical situation, not postmodernism as a philosophical and artistic approach, has been effective about coming to post-truth condition. Thus, the intellectual background of the post-truth condition, which is claimed to be the basic descriptive concept of our age, will be revealed. In addition, it is aimed to provide literature information about the concept of post-truth and to come up with a new definition.

Keywords: Post-truth, Postmodernity, Political Communication, Lie, Epistemology

Giriş

Bir kavram olarak post-truth akademik ve popüler gündeme 2016 yılında girdiyse de aslında kavramın ilk kullanımı 1992’ye kadar gitmektedir. Bu tarihte Nation Dergisi’nde İran-Contra skandalı ve Basra Körfezi Savaşı hakkında “A Government Of Lies” başlıklı bir yazı yazan Sırp asıllı Amerikalı oyun yazarı Steve Tesich, “Biz özgür insanlar olarak, bile isteye post-truth bir dünyada yaşamaya karar verdik.” cümlesiyle post-truth kavramını ilk kullanan kişi olmuştur (Tesich, 1992, s. 13). Makaledeki bağlamına bakıldığında, Tesich’in kavramı Amerikan halkının doğruyu bulma ve kabul etme konusundaki isteksizliğinin politikacılar için yalanı kullanışı kıldığını; bu yüzden de politikacıların sürekli yalan söylediğini, bütün bu süreçte doğruyla yalan arasında karar vermenin bir çeşit tercih haline geldiğini ve bütünüyle menfaat odaklı hale gelmiş bir dünyada doğrunun önemsizleştiğini ifade etmek için kullandığı görülmektedir. Bugün ise post-truth hakkında önemli bir literatür oluşmuştur ve çağımızın genel toplumsal durumunun ifadesi olduğu iddia edilmektedir. Özellikle 2016’da Oxford’un kavramı yılın sözcüğü seçmesinden sonra Türkiye’de de hem akademik hem de popüler yazında kavram ciddi bir ilgi görmüş ve tartışılmıştır. Ancak kavramın daha çok bir iletişim ve gazetecilik krizi olarak anlaşıldığı, bu şekilde ele alındığı görülmektedir. Yapılan tartışmalar genel olarak yalan, siyasette yalancılık, doğrulama platformları, gazetecilik ve yeni medya etrafında dönmekte; post-truth hakkındaki tartışmalar bu anlamda dar bir çerçevede sürdürülmektedir. Hâlbuki bu çalışmada gösterileceği üzere post-truth içinde yaşadığımız neoliberal tekno-kapitalist ülkelerin toplumsal durumudur ve çok boyutludur.

Daha yakın tarihli çalışmalarda post-truth fenomeninin¹ eğitim, ekonomi, medya siyaset, bilim gibi hayatın her alanıyla ilişkisinin ele alınması, post-truth çağından bu alanların her birinin nasıl etkilendiğinin tartışılması ve İngilizce yayınlarda sık sık “post-truth era” (post-truth dönem) “the spirit of our age” (çağımızın ruhu) gibi tamlamaların kullanılması bunun bir delili olarak kabul edilebilir (McIntyre, 2018, s. 11). Mats Hyvönen’in (2018) işaret ettiği üzere, aşırı medyatize olmuş toplumların hepsinde “doğru/hakikat” ve ona ulaşma noktasında bütün alanlara yayılmış bir kriz²

1 Post-truth için kimi zaman toplumsal fenomen, kimi zaman bir kavram kimi zamansa çağın ruhu denmektedir. Bu makalede etimolojik veya anlama dair yerlerde kelime veya kavram; sosyolojik analiz bağlamında tartışıldığında ise fenomen veya durum denmiştir. Bu anlamda bağlama göre kullanımın anlamlı olması sağlanmaya çalışılmıştır.

2 TDK’da güç dönem, bunalım ve buhran kavramlarıyla karşılığı verilen kriz kavramı; toplumlar, bireyler veya kurumlar için risk, belirsizlik ve zorlukla ilişkili bir kavramdır. Bu çalışmada kriz kavramı daha çok belirsiz ve zorlu bir durumu ifade etmek için kullanılmıştır. Neoliberal kriz ile ise bu yeni ekonomik sistemin beraberinde getirdiği karmaşa ve zorluklar kastedilmektedir.

söz konusudur ve bu durum belki de en çok toplumsal bir kurum olarak üniversiteleri etkilemektedir. Tartışmaların gazetecilik hakkında yoğunlaşmasının sebebi, mesleğin asıl amacı doğruları halka ulaştırmakken bu doğruluk krizinin en “yoğun ve açık” bir şekilde burada gözlemlenmesidir (s. 126).

Türkiye’de de post-truth durumun felsefi, ekonomi-politik, teknolojik ve sosyolojik boyutlarını dikkate alan çalışmalar yapılmadığı sürece kavram hakkındaki tartışmaların hep bu şekilde sınırlı kalacağı; sağlıklı bir değerlendirme yapılamayacağı ortadadır. Bu yapılmadığı için de post-truth durumun sebep olduğu krizlere sağlıklı ve etkili öneriler getirilemeyecektir. Örneğin “krizin” çözümü olarak doğrulama platformlarını göstermek veya hem akademik literatürde hem de popüler yazında sıkça dile getirilen bireysel anlamda eleştirel düşünmeyi öğrenmek ve öğretmek, bu çeşit bir yanlış kavrayışın ürünüdür. Dolayısıyla Türkiye’de de kavram ve işaret ettiği sosyal duruma daha geniş bir perspektiften yaklaşan çalışmaların yapılması; post-truth dönemin nesnel şartlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı konuyu böyle bir perspektifte ele aldıktan sonra, post-truth duruma giden yolda etkili olan entelektüel zemine odaklanmak; hangi bilimsel ve felsefi gelişmelerin post-truth duruma giden yolu açtığını tartışmaktır. Çalışmanın temel hipotezi post-truth fenomeninin Tesich’in kavramı ilk kullandığı dönemden farklı olarak bir çeşit tercih olmaktan çıktığı, genel toplumsal durumu ifade ettiği şeklindedir. Post-truth yazında şu ana kadar söz konusu “kriz” daha çok siyasal iletişim çerçevesinde ele alınmıştır. Ancak, siyasal iletişim (özellikle popülist hareketlerin siyasal iletişimi) bu noktada söz konusu “krizin” en belirgin olduğu alan olmakla birlikte aslında post-truth durum daha geneldir. Ayrıca, post-truth entelektüel, ekonomik ve teknolojik koşulları itibariyle nesnel bir toplumsal durumdur, bu yüzden de bireysel yönelimlerle açıklanamaz.

Post-Truth: Gelişmiş Kapitalist Toplulukların Somut Durumu

Oxford sözlüğü post-truth kavramını “objektif verilerin kamuoyunun oluşumunda bireysel inançlardan ve duygusal yönelimlerden daha az etkili olduğu durumları ifade eder” şeklinde tanımlamaktadır (Oxford Dictionary, t.y.). Buradaki “post”, İngilizce diğer kullanımlardaki “post-war” veya “post-enlightenment” vb. olduğu gibi “sonra” anlamına gelmektedir. Bundan dolayı kavramı “hakikat sonrası” veya “doğru sonrası” diye çevirmek yanlış olacaktır. Buradaki örnek aslında verilere dayanan doğrunun, gerçekliğin gölgelenebildiği ve önemsiz, bir anlamıyla hükümsüz hale geldiğini ifade etmektedir³ (McIntyre, 2018, s. 25). James Ball (2017) ise post-truth durumun daha çok “saçmalıkların” kamusal alanı ve politik/toplumsal söylemi istila etmesiyle ilgili olduğunu iddia etmektedir (s. 10–12). Bu anlamda post-truth, her türden fikrin ve bilginin “eşit ağırlıkta olduğu” online ortamın kamusal tartışmaların ana platformu haline gelmesi sonucu hakikatle saçmalığın ayrıştırılmadığı bir tarihsel durumdur.

3 Ralp Keyes’in eserini Türkçeye çeviren Deniz Özçetin de McIntyre’nin eserini çeviren Mehmet Fahrettin Biçici de “hakikat sonrası”ni tercih etmişlerdir. Sarphan Uzunoglu ise “hakikat ötesini” önermektedir: <https://www.evrensel.net/haber/301200/post-truth-asiri-sagin-can-simidi>
Öncelikle Truth kavramını bu bağlamda Türkçede metafizik ve felsefi konatasyonlara sahip “hakikat” kavramıyla çevirmek yanlıştır. Post’u sonra olarak çevirmekse sözlük anlamıyla doğruysa da iletği anlamıyla post-truth’u anlamayı daha da zor kılmaktadır. Post-truth dönemde yaşanan problem esas itibariyle doğrulama ile ilgilidir. Bu noktada Alper Gürkan’ın “doğruluk sonrası” önerisi truth kavramını doğruluk şeklinde çevirdiği için semantik açıdan daha doğru görünmektedir. Gürkan’ın söz konusu yazısı için: <https://alpergurkan.blogspot.com/>

José Antonio Zarzalejos'a (2017) göre post-truth'un asıl anlamı, gerçeğin bütünüyle görelî (relative) olmuş, olmasıdır ve etkili, hamasi beyanların gerçeklerden (bu gerçekler istatistiksel olarak ortada olsa ve herkes bunların farkında olsa bile) daha etkili olması durumudur. Buna göre post-truth çağının asıl ayırt edici temel özelliği, doğrunun kitleler tarafından "duygusal anlamda daha tatmin edici ve yoğun olana" tercih edilmesidir (s. 11). 2004 gibi erken bir tarihte post-truth çağında yaşadığımızı iddia eden, kavram popülerleştikten sonra en çok referans gösterilen kaynaklardan olan ve çağdaş dünyada yalının durumunu ve hâkimiyetini inceleyen *The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life* kitabının yazarı Ralph Keyes (2006) ise post-truth çağının "(söylenilecek) her şeyin mübah olduğu, bütün erkek ve kadınların neyin doğru neyin yalan ve kimin yalancı olduğu konusunda kendi istediğini seçtiği" bir dönem olduğunu iddia etmektedir (s. 85). Başka bir ifadeyle, verilere dayalı gerçeklikle bireylerin mevcut algıları, ön kabulleri karşı karşıya geldiğinde bu çağda temelsiz de olsa kitlelerin zaten mevcut olan algıları kazanmaktadır. Uluslararası bir iletişim dergisi olan UNO'nun post-truth özel sayısında José Antonio Llorente'nin (2017), yazısının başlığının "Reality Versus Perception" (Gerçeğe Karşı Algı) olması bu noktada net bir fikir vermektedir: Algı ve gerçeklik bu çağda iki karşıt değer haline gelmiştir. Ve hiç bir temeli olmasa da bu iki değerden algı, bireysel inançlar ve ön yargılarla daha da güçlenerek, "mantık ve gerçek karşısında güç kazanmıştır" (s. 9).

Makalenin asıl konusu olmadığından daha farklı tanımlamalar ve yaklaşımlar varsa da burada daha fazla tanım zikredilmeyecektir. Ancak birçok açıdan orijinal ve ufuk açıcı olduğu gibi somut örneklerle desteklendiği için son olarak Lee McIntyre'nin konuyu ele alış biçimini de zikretmek gerekmektedir. McIntyre'ye göre (2018) post-truth çağı, politik figürlerden sıradan vatandaşlara kadar toplumun farklı kesimlerinin veri, doğru, gerçeklik gibi kavramlar karşısındaki kanaatlerinin ve tutumlarının değiştiği bir çağdır. Bu çağda, kimi zaman (bazı Donald Trump destekçilerinin yaptığı gibi) veri (fact) diye bir şeyin olduğu reddedilirken kimi zaman da (Donald Trump'ın bazı menajer ve sözcülerinin yaptığı gibi) bu verilerin "bir kısmı örtülebilir, değiştirilebilir ve yeniden oluşturulabilir" olduğu öne sürülerek veri ve doğruluk mefhumları adeta anlamsız, yersiz kılınmaktadır (irrelevant). Aynı zamanda bu çağda "kitlelerin tepkilerinin verinin mahiyetini değiştirdiğine" de inanılmakta, böyle davranılmaktadır (s. 20-25, 31).

Bu tanımlardan yola çıkılarak post-truth çağda, gündelik politik olaylardan bilimsel teorilere ve tarihsel olaylara kadar hemen her konuda söz konusu fenomenin gerçekliğinin, doğruluğunun hükümsüz olduğunu belirtmek mümkündür. Türkiye'deki popüler yazında sıkça iddia edildiği gibi kavramın bir siyasal iletişim ve gazetecilik krizine işaret ettiğini iddia etmek ise en azından eksik bir kavrayışa götürecektir. Ari Rabin Havt'ın (2016) *Lies Incorporated* kitabında göstermeye çalıştığı üzere bugün Amerika'da yalan ve verilerin çarpıtılması ne sadece politikacıların yaptığı bir şeydir ne de belirli görüşteki parti veya insanlara hastır. Bilimsel konulardan ticarete, tıptan spora ve üretime kadar birçok alanda çeşitli çıkar grupları tarafından "üretilen" uydurma veriler sadece kamuoyunu etkilemekle kalmamakta; aynı zamanda karar mekanizmalarını etkileyip kamu politikalarını şekillendirmekte ve bu uydurulmuş veriler doğruların yerini her zaman almasalar bile onları bulanıklaştırmaktadır (s. 10-14).

Ayrıca post-truth, hakkında sadece tartışmalar yapılan teorik bir durum değildir. Özellikle ABD’de veri ve doğruluk kavramlarının anlamlarını yitirisi açıkça gözlemlenebilmekte; somut verilerin inkârı açıkça yapılmakta veya “alternatif veriler” ortaya atılmaktadır. Örneğin, Donald Trump’ın basın sekreterlerinden Kellyanne Conway, canlı bağlandığı bir televizyon programında Trump’ın başkanlık konuşmasındaki kalabalığın o güne kadarki başkanlık konuşmalarına katılan en kalabalık insan topluluğu olup olmadığı hakkında tartışırken sunucunun resmi veriler sunması üzerine “Siz bunun bir yanlışlık olduğunu söylüyorsunuz, aslında basın sekreterimiz “alternatif veriler” sundu” demiş, resmi makamların istatistiklerini inkâr ettiği gibi veri kavramını “alternatifi de olan bir şey” olarak sunmuştur (Bradner, CNN, 2017). Yine Donald Trump’ın kişisel avukatı Rudolph W. Giuliani, katıldığı bir canlı yayın programında Rusya’nın seçim sürecine müdahaleleri olup olmadığı hakkında tartışırken “doğru, doğru değildir” (truth isn’t truth) demiştir. Gazetecilerin bazı tanıkların beyanına dayandırdıkları bir görüşmenin gerçekleştiğini, bunun doğru olduğunu söyleyen program sunucusuna “bu doğru değil; birilerinin doğru versiyonu” demiştir (Gomez, NYT, 2018). Böylece doğru, birçok versiyonu olabilen bir kavram olarak sunulmuştur.

Hamid Dabaşı’nın bu ve benzeri durumlardan hareketle çağdaş dünyada politika ve yalan hakkında yazdığı yazıda belirttiği üzere, sadece gelişmiş Batılı toplumlarda değil; dünyanın birçok ülkesinde gerçekliğin saçmalık ve doğrunun yalanla eşdeğer tutulması durumu yavaş yavaş istisna olmaktan çıkmaktadır. Distopyalar gerçek olmakta, George Orwell’in distopyalarındaki pasajlarıyla ABD’deki bir takım siyasi figürlerin konuşmaları birbirlerinden ayırt edilemeyecek kadar benzemektedir (Dabaşı, 2018). Bütün bunlar, post-truth durumun giderek gündelik politik dilin içinde daha da görünüm kazanan ve küreselleşen bir durum olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın Yöntemi ve Amacı

Bu makalede “sosyal dünyadaki olguların anlaşılmasına, olaylar arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasına, sosyal gerçekliğin anlaşılmasına yönelik kuram geliştirme ve test etmeye yönelik araştırmalar” şeklinde tanımlanan ve temel (basic) veya akademik çalışma olarak da adlandırılan yöntem kullanılmıştır. Bu çalışmalarda amaç, “var olan bir sorunu ya da problemi çözmek değil; genel bir kuramı test ederek veya sosyal bir olgu hakkında daha fazla bilgi elde ederek bilimsel bilgi birikimine katkıda bulunmak” olarak kabul edilir (Şahin ve Gürüz, 2014, s. 100). Dolayısıyla makalede amaçlanan, çok boyutlu bir toplumsal gerçeklik olan post-truth durumunun felsefi, entelektüel kökenlerine ilişkin bir soruşturma yapmaktır. Post-truth hakkında teorik bir çalışma olan bu makalede önce post-truth durumunun ana hatlarıyla özetlenmesi; sonrasında hem bu durumun felsefi/entelektüel zeminini saptamak hem de onun postmoderniteyle ilişkisini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Post-Truth Durumun Sebepleri ve Postmodernite

Eğer post-truth içinde yaşadığımız dönemin genel karakteri, bu tarihsel durumun ruhu ise bu noktaya nasıl gelinmiştir? Gelişmiş Batılı toplumlarda veri ve gerçeklik nasıl sahtelik ve temelsiz algılar karşısında kaybetmiş, doğru nasıl ve hangi süreçlerden dolayı anlamsızlaşmıştır? Kuşkusuz bu sorular bir makaleyle ele alınamaz. Ancak literatürde en çok sosyal medya, popülist liderler

ve postmodern söylemlerin “suçlandığı” görülmektedir. Bu makalenin geri kalanında, çalışmanın kapsamı gereği, sadece postmodern epistemik krizin sebep olduğu entelektüel zemin ve bir tarihsel durum olarak postmodern toplumsal koşulların etkisi tartışılmaya çalışılacaktır.

Bunun yanında postmodernite ile post-truth arasında bir ilişki olup olmadığı hakkında akademik ve popüler tartışmalar sürmektedir. Günümüzde Batıda yaşayan en önemli filozoflardan kabul edilen Amerikan beyin bilimci Daniel Dennett, Donald Trump, Brexit ve postmodernite hakkında kendisiyle yapılan bir röportajda postmodernizmi ve postmodern düşünürleri “epistemik bir kriz ve cinayet” olarak nitelendirdiği post-truth duruma gelinmiş olması noktasında açıkça sorumlu tutar: “Postmodernistlerin yaptığı şey gerçekten kötüydü. (İnsanların) Gerçekler ve veriler hakkında alaycı olmalarına neden olan “entelektüel modadan” sorumludurlar” (Carole, 2017, s. 9). Truman Chen (2017) ise bu açıklamalara karşı çıkmış ve Dennett’i indirgemecilikle eleştirmiştir. Ona göre aşırı sağcı politikacıların yalan söylemek, politik gündemi irrasyonel argümanlarla oluşturmak veya verileri çarpıtmak için postmodern düşünürlerle ve teorilere ihtiyaçları yoktur; zaten politikanın yalan ve sahtecilikle iç içe olma durumu asırlardır var olan bir gerçektir.

Post-truth hakkındaki kitaplarda ve akademik yazında da konu tartışılmaktadır. Ralph Keyes (2006) *Post-truth Era* adlı kitabındaki “applied postmodernism” başlıklı bölümde yaşadığımız çağdaki epistemolojik krizde bir dönem üniversitelerde tartışılan ve kabul edilen postmodernist söylemlerin gündelik ve politik hayata yayılmasının etkisine işaret etmektedir. Ayrıca üniversiteye giden ve dolayısıyla postmodern argümanlar ve postmodernist akademisyenlerle muhatap olan Amerikalıların sayısı artmıştır. Ona göre her ne kadar postmodernist filozofların hakikat hakkındaki şüpheli tavırları daha “felsefi” konulara yönelikse ve somut verilerin inkârıyla alakalı değilse de bu hakikat hakkındaki şüpheli yaklaşımlar gündelik hayata ve politikaya farklı şekilde sirayet etmiştir (s. 307-308). Keyes’e göre kamuoyu yoklamalarında Hristiyan Amerikalıların önemli bir kesiminin⁴ “mutlak hakikat (truth) diye bir şey yoktur; iki kişi gerçeği tamamen çelişkili yollarla tanımlayabilse de her ikisi de hala doğru olabilir” şeklindeki tamamen postmodern bir yargıya katılmaları, bu fikirlerin toplumdaki yaygınlığına delildir (s. 309). Keyes’in iki tarihsel durum arasında doğrudan bir bağ kurduğu görülmektedir.

Lee McIntyre’nin (2018) *Post Truth* adlı kitabında da *Did Postmodernism Lead to Post-Truth* başlıklı ayrı ve uzun bir bölüm bulunmaktadır. McIntyre, postmodernizmin anlamını kısaca açıkladıktan sonra postmodernist söylemlerin hakikati, doğruyu (truth) inkâra zorunlu olarak götürüp götürmediği hakkındaki tartışmaları özetlemektedir. Yazar, bu konuda özellikle Jacques Derrida’nın metin ve Michel Foucault’nun dil hakkında geliştirdikleri teorileri, sosyal hayatın ve bilimin her alanına uygulayan (çünkü bu isimlere göre cinsellikten geleneklere insani olan her şey bir çeşit metindir) postmodernistleri özellikle eleştirir (s. 29-32). Daha sonra bilim inkârcılığı-postmodernite ilişkisini tartışan yazar, bilim inkârcısı sağcıların postmodern argümanları meşruiyet aracı kıldığını söyleyen teorisyenlerin argümanlarını ortaya koymaktadır. Ancak McIntyre şu soruyu da önemli bulur: Postmodern argümanlar ortaya çıkmadan önce de çeşitli yollarla bilimsel hakikatleri inkâr eden sağcılar postmodernist söylemlere gerçekten ihtiyaç duymuşlar mıdır?

4 Keyes’in (2006) kaynak vermeden zikrettiği söz konusu araştırmaya göre Amerika’da “Yüzde 33 bu ifadeyle güçlü biçimde hemfikirken yüzde 40 biraz aynı fikirde; yüzde 10’u biraz karşı çıkmış yüzde 15’i şiddetle karşı çıkmıştır” (s. 109).

Postmodernist söylemler olmasa da bu yönde başka bir şey bulamazlar mıydı? Bu sorular gerçekten de önemli sorulardır, zira postmodernitenin bir kavram olarak ortaya çıkmadığı dönemlerde de benzer durumlar yaşandığı birçok çalışmada ortaya konmuştur. Buna rağmen McIntyere, postmodernistlerin doğruluk, gerçeklik, hakikat gibi kavramlar hakkında şüpheciligi besleyen yaklaşımlardan dolayı postmodernistleri; gerçekliğin toplumsal bir inşa olduğunu iddia edip her kesimin bir gerçekliğinin olabileceği şeklinde bir fikre ilham verdikleri için de “konstraktivistleri” post-truth’un ortaya çıkışı noktasında “suçlu” bulmaktadır. McIntyere (2018) iki tarihsel durum arasındaki ilişkiyi konu hakkında yazan diğer teorisyenlerden hareketle derinlemesine ve uzunca ele aldıktan sonra kendi fikrini son derece açık bir şekilde ortaya koymaktadır: “postmodernite post-truth durumun manevi babasıdır” (s. 264).

Bunun yanında bu fikre açıkça karşı çıkan yazarlar da vardır ve bu noktada temelde iki fikir aradaki ilişkiyi reddetmek için ön plana sürülmektedir. Birincisi, ABD veya Avrupada aşırı sağcı “post-truth politika yapıcılarının” hiçbirinin postmodern düşünürleri okuduğu bilinmemektedir. İkincisi, postmodern söylemler çok uzun bir süredir Batı toplumlarında görülmesine rağmen post-truth durumla karşılaşılmaşısa arada doğrudan bir bağ kurmak yanlıştır (Chen, 2017; McIntyere, 2018, s. 259).

Bu karşı çıkışın, bu çalışmanın temel argümanına göre, her şeyden önce yanlış bir varsayımaya dayandığı belirtilmelidir: Postmodernizm bir felsefi/entelektüel söylemdir. Bunun aksine postmodernite sadece bazı filozofların söylemlerinden ibaret değildir ve aşağıda gösterileceği gibi somut toplumsal koşulları olan bir tarihsel durumdur. Dolayısıyla, Terry Eagleton’ın (1999) belirttiği üzere, bir insanın postmodern söylemleri içselleştirmiş olması için postmodernist filozofları okuması şart değildir. Eagleton “pek çok iş adamı kendiliğinden birer postmodernisttir” diyerek buna işaret etmektedir (s. 156). Benzer şekilde neoliberal kapitalist toplumlarda birçok politikacı kendiliğinden post-truth durumun felsefi, entelektüel durumunu içselleştirmiştir ve “bu çağın ruhunu” yansıtmaktadır. Ayrıca buradaki asıl önemli nokta, postmodern söylemlerin popüler kültürün ve politikacıların post-truth duruma gidecek yolda entelektüel zemini sunmuş olmasıdır. Charles Taylor’ın (2017) işaret ettiği gibi, felsefi ve teorik tartışmalar popüler bilince sızdıklarında asli anlamlarını kaybederler, zira popüler kültür ve politikacılar onların asli temelleriyle değil; nasıl kullanılabilecekleriyle ilgilenirler. Bu türden “yüksek kuramlar”, popüler kültürün ve politikanın aslında söz konusu kuramla alakasız sonuçları için “derin bir felsefi aklanma cilası” işlevini yerine getirebilmektedirler (s. 60-61). Dolayısıyla, sosyal bilimsel bağlamda asıl sorulması gereken postmodern söylemlerinin “gerçekten” post-truth duruma sebebiyet verip vermediği değil; gerçek hayatta, fiili durumda böyle bir zemin sunup sunmadığıdır. Bezembinder’in (2018) politik söylemlerdeki çeşitli örneklerle açıkladığı üzere, gerçekten de böyle bir zemin sunulmaktadır (s. 58).

Post-truth hakkında yazılmış hemen her kitapta bir “post-truth fenomen” olarak adlandırılan ABD Başkanı Donald Trump’ın başarısı, politikada hakikatin/doğrunun, ideolojinin ve anlamlı müzakerenin anlamsızlaşp gösterinin ve şovun ön planda olduğu günümüzün politik atmosferine uygun bir söylem ve tarz geliştirmiş olmasıdır. Politikaya girmeden önce medya ve eğlence sektöründe uzun süre çalışmış olan Donald Trump, ABD politik kültüründe medya gösterisinin (media spectacle) temel belirleyici olduğu bir durumda bu işi en iyi yapan kişi olarak ön plana çıkmıştır (Kellner, 2016,

s. 4-5). Douglas Kellner'ın (2016) belirttiği üzere, "medyaya doymuş şişman bir kapitalizm (media-saturated fast capitalism), medya-merkezli bir politika, Twitter gibi yeni teknolojiler ve sosyal ağlar, politikanın içine sinmiş bir hayran kültürü (celebrity culture) olmadan asla bir Donald Trump olamazdı" (s. 12). Dolayısıyla, Donald Trump'ın hakikatin bir inşa olduğunu ve önemli olanın gösteri olduğunu teorik kitaplardan okuyup okumadığı bu noktada anlamsızdır. Esas nokta onun post-truth kültürü içselleştirmiş olması ve bu dili iyi kullanmasıdır. Alternatif veriler sunmak için verilerin felsefi anlamını veya "objektif veri" olup olmadığına dair tartışmaları bilmek gerekmemektedir. Post-truth durum pratikte yürürlüktedir.

Teknolojik ve ekonomik sebeplerin bu noktaya gelmiş olmasındaki etkisi açıkça ortadadır. Ancak bu etkiler çalışmanın konusu dışındadır. Çalışmanın bu noktasından sonra postmodern durumun ve söylemlerin felsefi "meşruiyetini" temin eden "epistemik krizin" ne olduğunu kısaca ortaya konması gerekmektedir. Görüleceği üzere, postmodernizmin bu genel post-truth duruma etkisi özelde bilime ve genelde insanın "hakikati bilebilme yetkinliğine" yönelik sebep olduğu şüphelerdir. Ancak bu şüphelerin sebebi sadece postmodernist yazarların teorik yaklaşımları değil; bilim felsefesinde şahit olunan gelişmelerdir. Post-truth, bu anlamda postmodernist epistemolojik önermelerin niteliksel olarak daha da radikal hale gelmesi, uzamsal anlamda çok daha geniş alanlara yayılması ve kültürün her alanını (haber üretiminden akademik faaliyetlere ve eğitime kadar) etkisi altına almasıdır. Bu şekilde ele alındığında post-truth durum postmoderniteden bir kopuş değildir ve post-truth temel epistemolojik/entelektüel zemin hala postmodernidir.

Postmodernite ve Epistemik Kriz: Kesin Epistemik Bilginin İmkânı ve Bilimin Değişen Konumu

Postmodernite ve postmodernizm, son yarım asırda Batıda en fazla tartışılan kavramlardan biridir. Üzerinde uzlaşmış net bir tanımı olmayan postmodernite, daha çok Batı'nın aydınlanma ve modernleşme süresince benimsediği politik, kültürel, bilimsel ve toplumsal önermelere ve formülasyonlara karşı eleştirel ve şüpheli bir duruş olarak karakterize edilir (Sim, 2001). Postmodernist düşünürler modernist ve aydınlanmacı önermelerin (rasyonalite, düzen, ilerleme, nesnellik, hümanizm vb.) reddetmişler ve bunların karşısına öznenin parçalanması, derinsizlik, arzu, öznellik, rölativizm, anti-hümanizm, yerellik, ilerleme fikrinin reddi gibi bir dizi şüpheli ve eleştirel kavram koymuşlar ve artık modernist bütün büyük anlatıların sonunu ilan etmişlerdir. Postmodernizm genel hatlarıyla bu tür kavramlar etrafında şekillenen ve şüpheli niteliğiyle ön plana çıkan bir düşünme tarzına; postmodernite ise bunların somut karşılık bulduğu bir toplumsal duruma işaret etmektedir (Eagleton, 1999, s. 9-11; Best ve Kellner, 1998, s. 13-16). Burada postmodern söylemlerin somut toplumsal bir karşılık bulduğu noktası özellikle belirtilmelidir. Zira bu nokta post-truth durumu yakından alakalıdır. Postmodern düşünürleri günümüzün "krizi" için sorumlu bulan ve onlara yönelik ciddi felsefi eleştirileriyle ön plana çıkan Maurizio Ferraris (2014) bunun sonuçlarına şöyle işaret etmektedir:

Postmodernizm, tam bir politik ve sosyal gerçekleşme buldu (full political and social realization). Geçtiğimiz birkaç yıl, aslında bize acı bir gerçeği öğretti: yorumların verilerin

önüne geçtiği gerçeği. “Nesnellikmitinin” aşılması gerçekleşti, ancak (postmodern) profesörler tarafından öngörülen özgürleştirici sonuçları doğurmadılar (s. 3).

Bunun yanında belirli bir sanat anlayışından bir mimari yapıya veya dil, tarih veya felsefe hakkındaki bir konudaki belirli bir düşünce biçimine kadar birçok şeyin “postmodern” olarak nitelendirilmesi kavramın tanımlanması açısından zorluklara sebep olmuştur. Ancak bir düşünce biçimi ve bir toplumsal durum olarak postmodernitenin en özgün niteliği modernist bilim ve teknolojinin sadece kullanım alanlarına değil; kurucu, temel önermelerine ve mantığına karşı eleştirel ve şüpheci duruştur (Heise, 2014, s. 136-153). Bunlardan özellikle insanın bilme faaliyeti ve hakikati idrak edebilme kabiliyetine dair eleştirel duruş ve felsefi söylem, post-truth durumda da önemli ölçüde etkili olmuştur. Zira postmodern dönemde epistemoloji mutlak bir rölativizmle karakterize edilir.

Bu rölativizm ve şüphecilik her disiplin ve toplumsal kurumu kapsayacak şekilde geniştir ve evrensellik, hakikat gibi nosyonlar her durum için yadsınır. Başka bir ifadeyle hakikat iddiasında bulunun kuram, yaklaşım veya anlatıların tek tek inkâr edilmesi değil; bu yönde girişilmiş veya girişilmesi muhtemel her türlü çabanın kendisi yadsınmaktadır (Harvey, 2006, s. 60). Dolayısıyla insanın hakikati hiçbir zaman bilemediği yönündeki eleştirel duruş; şu an bilmediği gibi bundan sonra da asla bilemeyeceği fikriyle birleştirilmiş olur. Bu nokta, özellikle Friedrich Nietzsche ve postmodern takipçileri tarafından her türden hakikat iddiasının aslında örtük bir güç istenci, gizli bir tahakküm kurma arzusu olduğu yönündeki politik motifle de birleştirilmiştir (Ferraris, 2014, s. 12-13). Böylece hakikat (truth) epistemolojik anlamda imkânsız; politik/toplumsal anlamda “zararlı” bir kavram halini almıştır. Bu noktada post-truth açısından olayın epistemolojik boyutu daha önemli olduğu için, söz konusu epistemik krizin bilimsel temellerine ve bunun post-truth durumu ilişkisine değinmek gerekmektedir. Böylece, post-truth durumun temel karakteristik özelliği olan bilime, bilim insanlarına ve bilimsel kuruluşlara dair şüpheci ve inkârcı yaklaşımın basit bir psikolojik hal veya tercih olmadığı görülecektir. Esas itibarıyla bu post-truth tavrın önemli bir sebebi de, belirli bazı bilimsel/felsefi gelişmelerin çarpıtılmış ve yanlış yorumlanmış hallerinin kitle tarafından benimsenmesidir.

Jean-Francois Lyotard’ın 1979 yılında yayınladığı ve esasında gelişmiş ülkelerde bilginin durumuna dair bir rapor olan *Postmodern Durum* (La Condition Postmoderne) başlıklı kitabı, postmoderniteye dair tartışmalarda en çok atıf yapılan kitap olduğu gibi bir tarihsel durum olarak postmodernite hakkında en iyi teorik yaklaşım olarak kabul edilir (Sim, 2001, s.3). Lyotard’ın (1984) kitabın başında açıkça ortaya koyduğu gibi, bu dönemin en özgün, karakteristik özelliği – kuşkusuz genel sosyo-ekonomik bağlamın değişmesi sonucu meydana gelmiş olan – bilginin değişen konumu ve öğrenmenin değişen yollarıdır ki bunun en temel sebepleri teknolojinin bilginin üretilmesi ve yayılması sürecindeki yeni kullanım alanlarıdır (s. 3-4). Ayrıca bilginin toplumsal anlamı da değişmiştir: “Bilgi, satılmak üzere üretilmekte ve üretilmeye devam edecek. Sonra yeni bir üründe değerlendirilebilmek için tüketilecek ve tüketilmeye devam edecek: her iki durumda da amaç değişimdir. Bilgi, artık “kendinde değerli” (end in itself) bir şey değildir; kullanım değerini kaybetmiştir” (Lyotard, 1984, s. 6).

Lyotard ayrıca bilimin birçok söylemden bir söylem haline geldiğini belirtir; aydınlanmanın büyük anlatıları (meta-narratives) artık açıklayıcı değildir ve hayatın bütün veçhelerini açıklama amacına matuf bu büyük anlatıların sonu gelmiştir. Bu nokta post-truth durumun esasında postmodern epistemolojik önerme ve değerlerin niteliksel anlamda daha radikal hale gelmesi ve daha geniş uzamlara yayılması olduğunu göstermektedir. Lyotard'ın belirttiği nokta, post-truth dönemde bilginin her topluluk için medyada üretilmesi sonucu ortaya birçok verinin çıkmasıyla daha da radikal bir hal almıştır. Bilgi artık tek tek bireylere akıllı telefonları veya bilgisayarları üzerinden “satılan” bir meta olduğunda, post-truth durumunun asıl karakteristiği olan doğruyu yanlıştan ayıramama durumu nesnellik kazanmaktadır. Bu cihazlar üzerinden bireylere ilgilerine göre bilgi üreten “ilgi tüccarları” bu nesnel durumun ekonomi noktasındaki temel failleridir (Alpay, 2017, s. 45).

Lyotard'a göre postmodern durumda bilimsel bilginin “sürekli çoğalan ve her birinin kendine has kurallarının olduğu bir anlatılar mücadelesi” dünyasında, bir dönem felsefe ve mantığın diğer bilimlerin ve anlatıların meşruiyet kaynağı olmaları durumu son bulmuştur. Üstelik felsefenin kendi meşruiyetini sağlamada bile zorlandığı ortadadır. Bu artık bir anlamda savaş meydanıdır ve her biri kendi “dil oyunu” kurallarına tabi anlatılardan hiçbiri diğerlerine üstünlük sağlamaz (Lyotard, 1984, s. 40). Dolayısıyla böyle bir ortamda “mutlak epistemik kesinlik arayışı” anlamsızdır; epistemolojinin bilinen bütün ilkeleri sürekli (pratikte) yok sayılmaktadır. Gelişmiş kapitalist toplumlarda bilim ve felsefe/düşünce hakikat veya mütakabiliyet gibi klasik kavramlar değil; etkililik ve işe yararlık esas alınmaktadır. Lyotard'ın en temelde ortaya koyduğu, en azından fazla gelişmiş toplumlar (highly developed countries) söz konusu olduğunda, bir “anlatılar krizi” olduğu gerçeğidir (Erickson, 2002, s. 15). Bu, bilginin temellerini ifade etmesi anlamıyla epistemik bir kriz olarak ele alınabilir. Bu epistemik krizin sosyal hayattaki yansıması ise hakikat, doğruluk ve ilişkili kavramların artık anlamsızlaşmasıdır.

Kuşkusuz bu duruma gelinmiş olunmasının, en önemlisiyse de tek sebebi bilgi teknolojilerindeki değişimler değildir. Bu durumun sebepleri olarak Kuantum Teorisi, Gödel Teoremi, matematik ve mantıktaki temeller krizi, rölativizm ve son olarak ampirisizm ve Alman idealizmi gibi büyük felsefi geleneklerin Friedrich Nietzsche, Ludwig Wittgenstein gibi isimlerin çalışmaları sonucu sarsılmaları gösterilebilir. Dış dünyaya dair mutlak, kesin bilginin imkânına yaslanan aydınlanmacı anlayışı sarsan bilimsel ve felsefi gelişmelerin hepsi ortaya çıkan epistemik krizin sebeplerindendir. Özellikle doğa bilimlerinde o yıllarda görülen yeni gelişmelerin felsefi içerimleri, Lyotard ve diğer postmodernist düşünürlerin söz konusu fikirleri geliştirmelerinde etkili olmuştur (Anderson, 1999, s. 28-29). Bu gelişmelerin en önemlileri fizik ve matematikte yaşanmış; sonrasında bütün alanlara yayılmıştır.

20. yüzyılın başında dönemin en ünlü mantık ve matematikçilerinin matematiğe metafizikten ve her türlü sezgiden bütünüyle arındırılmış kesin/saf bilimsel epistemik temeller bulma çabalarına şahitlik edilmiştir. Gottlob Frege, Alfred North Whitehead, Bertrand Russell gibi isimlerin hepsi bu motivasyonla çalışmalar yapmıştır. Ancak başarılı olunmamıştır ve bizatihi bu isimler bu başarısızlığı kabul etmişlerdir (Delacampagne, 2010, s. 21, 42-43). Whitehead ile Russell'in ortak çalışmaları olan *Matematiğin İlkeleri* kitabının 1925 yılındaki baskısında Whitehead'in imzası yoktur ve bu bir anlamda Wittgenstein'in söz konusu kitabın “gizli metafizik öğeleri” olduğu iddiasının yazarlardan

en azından biri tarafından kabul edildiğini göstermektedir. O tarihlerden günümüze Pisagor'dan beri insanın epistemik faaliyetlerinin en kesin/net zeminini sunduğuna inanılan matematikte bir "temeller krizi" yaşanmaktadır ve bu hala çözülebilmüş değildir. Kurt Gödel'in eksiklik teoremi ile birlikte aksiyomatik anlamda tamamlanmış, mantıksal bütünlüğe sahip bir matematik sistem fikri yadsınmıştır. Bugün artık "matematiğin mutlak ve tamamlanmış bir mantıksal bütünlüğe hiçbir zaman sahip olamayacağı" bilim insanlarınca ispatlanmıştır (Çalışkan, 2018, s. 61). Descartes gibi isimlerin saf çıkarımın ürünü olarak matematik fikrini verili kabul ettikleri ve hakikatin temelini bunun üzerine bina ettikleri göz önünde bulundurulursa, aydınlanmanın epistemik "nimetlerle" donatılmış, hakikate erişme imkânına sahip özen fikrinin matematikteki bu gelişmelerle nasıl sarsıldığı görülecektir. Bu nokta postmodernler için önemli olduğu gibi, post-truth durum için de son derece önemlidir. Özellikle ABD'de giderek yaygınlaşan "bilim inkârcılığı" fenomeni, eksiklik teoremi gibi bilimsel gelişmelerin "ideolojik ve ekonomik motivasyonlarla inkâr edilmesine" sebep olmaktadır ki bu tür durumlar tipik post-truth örnekleridir. (Bezembinder, 2018, s. 48; Bomey, 2018, s. 209) Eğer "bilimsel bilgi bile" eksik veya tamamlanmamış olabiliyorsa, bu bilimsel gelişmeler siyasilerin veya takip edilen medya organlarının bireylere "eksik" bilgiler vermesi durumu, Taylor'ın bahsettiği anlamda bir aklanma cilası kazanmaktadır.

Matematiğin yanı sıra, özellikle Newton'dan sonra, diğer bilimlerin öykünmesi gerektiği iddia edilen ve mutlak yasaların geçerli olduğuna inanılan fizikte de bir dizi yeni gelişme insan gözlemcinin evrene dair bilgisinin sınırlılığını göstermiştir. Kuantum ve görelilik teorilerinin doğrulanması sonrasında evrendeki bu kesin, değişmez yasalılık fikri de mutlak zaman-mekân fikri de yıkılmıştır. Zaman ve mekân yeniden tanımlandığı gibi atom-altı parçacıkların "anlamsız" hareketleri sonrası insan gözlemcinin şeylere dair bilgisi sınırlı ve göreceli kabul edilmeye başlanmıştır. Fizikte yaşanan gelişmeler ve özellikle genel görelilik kuramı "bize Bacon'cı gözlemin sınırları olduğunu söyler; gördüğümüzün her zaman olan olmadığını; sağduyunun bizi yolumuzdan saptırabileceğini; duyularımızın bizi yanıltabileceğini ve fakat bunları görmezden gelmemiz gerektiğini ..." (Bauer, 2016, s. 261).

Fizikteki bu iki gelişmeden sonra doğa felsefesinde artık kesin yasalılık, düzenlilik, merkezilik gibi kavramlar yerini zamanla kaos, düzensizlik, gelişi güzel patlamalar, olasılık ve rastlantı gibi kavramlara bırakmıştır (Arslan, 2011, 96). Fiziksel maddeler artık belirsizlikle malul kabul edildikleri gibi insan gözlemcinin durumundan etkilendikleri şeklinde bir anlamda "metafizik" sonuçlar, kesin bir bilim olarak fiziğe "güveni" azaltmıştır. Kuantum'un doğurduğu epistemolojik ve bilimsel sonuçlara karşı fiziği ve yasalılığı yeniden kabul ettirmeye yönelik çalışmalar bile kuantum teorisini ve epistemik sonuçlarını doğrulamıştır (Çalışkan, 2018, s. 44).

Doğa bilimlerindeki bu durum sosyal bilimler için de geçerlidir. Steven Seidman'ın (1992) belirttiği üzere sosyal bilimlerin öykündükleri doğa bilimleri kadar nesnel olmadıklarına ilişkin kuşku ve eleştiriler, bu bilimlerin kurulduklarından beri hep var olmuştur. Ancak, özellikle 1970'li yıllarda post-yapısalcılık, hermenötik ve dil felsefesindeki yeni kuram ve tartışmalardan sonra sosyal bilimlerin meşruiyeti krizi iyice belirginleşmiştir (s. 2). Bu noktada özellikle yapısalcılığın ve post-yapısalcılığın etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Yapısalcılar, Batı'da Rönesans'tan beri sorgulanmadan kabul edilenin aksine, dışsal, mutlak, evrensel bir gerçeğin varlığını yadsımakla

kalmamışlar; böyle bir gerçek varsa bile insanların kültürel olarak şartlanmadan o gerçeğe bilim dâhil mümkün herhangi bir yolla ulaşabilecekleri fikrini reddetmişlerdir (Fiske, 2003, s. 151).

Bütün bu gelişmelerin postmodernist düşünürler tarafından yorumlanması ve bilim eleştirisinin popüler kültüre yansması ise çok daha farklı, radikal olmuştur. Bilim, hakikat ve ilişkili kavramlar hakkında yaratılan söz konusu şüphelerin sebep olduğu genel durum “yalnızca gerçeklikle kurgu arasındaki değil, aynı zamanda bilim, din ve batıl inanç arasındaki ayırım çizgilerini bulanıklaştırmıştır” (Ferraris, 2014, s. 16). Ferraris’in büyük bir açıklıkla işaret ettiği bu durum, post-truth durumunda bireylerin bilim, din, hurafe, kurmaca ve benzeri “bilgi kaynakları” arasından istediklerine itibar edip sosyal medya aracılığıyla yaygınlaştırdıkları dönem olarak post-truth durumda daha da yaygınlaşmıştır: Bütün bilgi kaynakları post-truth dönemin ana mecrası olan çevrimiçi dünyada eşit ağırlıktadır.

Bu çalışmanın asıl konusu olmadığından bilim felsefesinde postmodern şüphelere giden yolu açan gelişmelerden daha fazla bahsedilmeyecektir. Burada ortaya konmak istenen, postmodern düşünürlerin insanın bilme yetisine ve hakikati idrak potansiyeline yönelik şüpheli yaklaşımlarının temelsiz bir söylemden ibaret olmadığı gerçeğidir. Gerçekten de özellikle post-truth yazında bu konu çoğu zaman gözden kaçırılmakta ve sanki bütün bu şüpheli tavırların sebebi postmodernist teorisyenlerin söylemleriymiş gibi davranılmaktadır. Hâlbuki bilime ve felsefi/epistemik kesinliğe yönelik şüpheli postmodernist tavrın sebebi “bilimde son zamanlarda yaşanan gelişmelerin bizatihi kendisidir” (Anderson, 1999, s. 25). Postmodernistlerin yaptığı bir anlamda bu bilimsel fikirleri kamusalılaştırmak ve radikallemektir. Onlar buradan hareketle insanın hakikati idrak edebilme potansiyelini her konuda eleştirmişlerdir ve bu, post-truth duruma gelmesinde önemli ölçüde etkili olmuştur: bilimin “bile” varlığa, doğaya, eşyaya dair mutlak hakikat iddiasında bulunmadığı bir ortamda ortaya çıkan hakikat krizi post-truth durumdur.

Bir İnşa Olarak Hakikat ve Post-Truth

Postmodern düşünürlerin post-truth duruma giden yola sebep olan en temel yaklaşımları, bilginin nesnesi değil; üretildiği toplum tarafından belirlendiği şeklindeki önermedir. Buna göre bilgi tamamen bir sosyal uzlaşımın ürünü olarak kabul edilir ve onun “hakikati” yadsınır. Özellikle 1980’li yıllarda bilim uğraşımı sosyal bir olgu olarak, bilim sosyoloji açısından, bilimsel topluluğu da cemiyetin diye topluluklardan bir topluluk olarak inceleyen bir kısım teorisyenler bilginin – laboratuvardaki dâhil! – bilim topluluğu tarafından “inşa edildiğini” ve bilimin doğadan değil verili kültürel kaynaklardan beslendiğini iddia etmişlerdir (Öğüt ve Balkız, 2010, s. 15). Bu düşünce doğal olanı da toplumsal olanı da “kuran” ve anlamlandıran şeyin insanların kavramsal çerçevesi olduğu fikriyle birleştirildiğinde bir anda dış dünyanın bireylerin istediği şekilde kurulabileceği fikrine varılır. Nihayetinde bir bütün olarak insana dışsal olan her şey insanın kavramlarına ve idrak ediş biçimine bağlanmaktadır. Veriler (facts) ise bu düşüncede artık birer “mit” muamelesi görmektedirler (Ferraris, 2014, s. 46, 53).

Gerçekten de post-truth dönemde gerçekleşmiş olan budur. Bugün kitleler “kendileri açısından inanılması daha iyi olan” fikir, önerme veya “bilgilerin”... dış dünyayla ve somut verilerle alakasız ve

hatta onlarla çelişkili olmalarını önemsememektedir. Açıktır ki hiç bir postmodernist düşünür teorik yaklaşımını inşa ederken insanların bunlardan ilhamla somut, ortada olan verileri inkâr etmelerini sağlamayı düşünmemiştir. Ya da söz konusu teorik düşüncenin götüreceği noktanın Donald Trump'ın başkanlık konuşmasının gelmiş geçmiş en kalabalık başkanlık konuşması olup olmadığı gibi istatistiki olarak kolayca ortaya konabilir bir konu hakkında “kesin hükme varılamayacağını” ima bile etmek istememiştir. Ancak kamusal etkisi bu yönde olmuştur. Bugün artık bilim inkârcılığı (science denialism) ABD’de üzerinde en çok tartışma yapılan konulardan biri haline geldiği gibi “uzmanlara” da güvenilmemektedir.

Burada kısaca da olsa Post-truth durumunun bir diğer karakteristik özelliği olan uzmanlara, bilime ve bilimsel kuruluşlara güvensizliğe değinilmelidir. Ancak bu tavır temelsiz, sadece bir söyleme dayanan bir yaklaşım değildir. Bugün Amerika’da bilimsel kuruluşlar çeşitli görüşleri (örneğin küresel ısınmanın bilimsel olmadığı iddiasını veya bir şirketin çıkarlarına uygun tıbbi iddiaları) desteklemek için bilimsel “verileri” üreten “bilimsel” kurumlar bulunmaktadır. Robin Havt’ın (2016) “ücretli uzmanlar” dediği bu isimlerin çalışmaları çeşitli pazarlama stratejileriyle ve herkesin anlayabileceği basit bir dille halka sunulmakta ve kamuoyu bunlara göre şekillenmektedir: “Ücretli uzmanlar, konuşma noktalarına ve hatıralara dönüştürülen, daha sonra televizyonda ücretli yayınlarla tekrarlanan ve sosyal medya aracılığıyla yayılan ve gerektiğinde ücretli reklam kampanyaları yoluyla kamu bilincine yerleştirilen sahte araştırmalar yaparlar” (s. 7). Sermayenin gücünü arkasına alan bu kurumlar bilimsel makalelerden ziyade reklam yoluyla “kamusal vicdana” istedikleri fikri, “bilimsel” olarak kabul ettirmektedirler. Gerçekten de ekonomik ve medyatik yollarla bunu başarmak “hakemli makalelerle” uğraşmaktan çok daha pratik bir hale gelmiştir (McIntyre, 2018, s. 59). Bu nokta post-truth durumunun nasıl medya yoluyla bir toplumsal fenomen haline geldiğini de açıklamaktadır: Çok geniş kitlelere çok kısa sürede istenilen bilgiyi “herhangi bir filtreden geçirme sıkıntısı yaşamadan” aktarabilme imkanı, her kurum ve kuruluşun (hatta tek tek bireylerin) istedikleri bilgiyi üretebilmeleri imkanıyla birleştiğinde, post-truth durum medya yoluyla edimselleşmektedir. Bu noktada medya hem alternatif birçok gerçeğin olduğu ana mecra olması, hem de bilimsellik ve tutarlılık gibi epistemolojik kaygılardan azade bir şekilde bilgi üretmeye imkân tanınması hasebiyle post-truth durumunun en önemli aktörü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dolayısıyla, bilimin ekonominin emrine girdiği ve hakikatin pazarın isteklerine göre şekillendirildiği neoliberal ortamda post-truth durum kaçınılmaz olmaktadır. Bu noktada karşımıza neoliberalizm gerçeği ve neoliberal mantık çıkmaktadır ki, o anlaşılmadığında post-truth durum da anlaşılamayacaktır.

Bir Tanım Önerisi: Postmodern Epistemolojik Kriz ve Neoliberal Mantığın Sonucu Olarak Post-Truth

Bu makalenin asıl konusunun dışında kalmasından dolayı ele alınmamış olsa da post-truth durumunun ortaya çıkışında neoliberal ekonominin etkisi yadsınamaz. Özelleştirme, deregülasyon ve piyasa serbestliği ilkelerine dayanan ve 1970’li yıllarda ABD ve Britanya tarafından dünyaya ihraç edilen neoliberalizmin toplumsal sonucu, hayatın her alanının “ekonomize” olmasıdır (Brown,

2015, s. 209). Wendy Brown'un (2015) "varoluşun tüm yönlerini ekonomik açıdan düzenleyen tuhaf bir mantık biçimi" şeklinde tanımladığı neoliberal mantık toplumsalın içine sızdıkcça toplumdaki (toplumsal norm ve değerlerden somut fenomenlere ve insan ilişkilerine kadar) her şey alım satıma konu olmakta ve meta muamelesi görmektedir (s. 17). İnsanlar her yerde pazarda ve müşteridir. Bu ortamda Brown'a göre politik ifade de, tıpkı bir ürün gibi pazarlanmakta ve alınmaktadır (s. 158). Hakikat, müzakere ve kamusal vicdan gibi kavramlar politik ifadeyi şekillendirmemektedir.

Neoliberal ekonominin sebep olduğu bu durum, hakikatin de kullanışlı bir meta haline gelmesine sebebiyet vermektedir. Post-truth durumun neoliberalizmle ilişkisi tam da bu temelde ele alınmalıdır: Neoliberalizm, her üründen mümkün olduğunca farklı versiyonlar üretmek suretiyle "bütün müşterilere hitap edecek" bir tüketim toplumunun ekonomik düzenidir. Bu düzen içinde bilgi de tıpkı herhangi bir meta gibi her "müşteriye" hitap edecek şekilde üretilir. Her "bilgi alıcısının" kendi hakikat/doğruluk versiyonu, neoliberal ekonomik mantığın bilgi edinme yollarında da temel belirleyen olduğunu göstermektedir Slavoj Žižek tam da bu noktaya işaret ettikten sonra, günümüzde "yalan haber" hakkında yürütülen tartışmaların sebebinin hakikatin/doğruluğun artık olmadığı hakkındaki kaygı değil; "yalan haberin kontrol edilemez çokluğu" olduğunu belirtmektedir. Buna göre, sağdan veya soldan gelen bütün "yalan haber eleştirileri" esasında geçen yüzyıldaki hiyerarşik ve büyük kitlelerce paylaşılan yalan haberlerin yerini isteyenine istediğine inandığı bir "yalan haber çokluğuna" bırakmış olmasıdır.⁵

Post-truth durumda bilgi hakkındaki kaygının daha yapısal sebebi, neoliberal ekonomik mantığın sebep olduğu doğruluk versiyonlarının artık bir merkezden kontrol edilemiyor oluşu sonucu ortaya çıkan krizdir. Günümüzde kamusal/politik söylemin en önemli platformu haline gelmiş olan çevrimiçi ortamda bütün amaçları daha fazla "tıklanmak" ve "haberleri" daha fazla "tüketiciye" ulaştırmak olan siteler, her şeyin ekonomizasyonu çağında olayları "pazarlamak" için hakikati bir kenara bırakmaktadır. Nihayetinde neoliberal düzende her şeyin ölçüsü kâr olduğunda, hakikat anlamsızlaşmaktadır.

Bütün faktörler birlikte düşünüldüğünde, post-truth durumun somut toplumsal koşullarının birilerinin onu dile getirmesinden veya teorik bir çerçevede ifade etmesinden bağımsız olarak dış dünyada yürürlükte olduğunu görülecektir. Gerçekten de siber ortamda "hakikatin birçok versiyonu" üretilmektedir. Dolayısıyla, nasıl fizik ve matematikteki gelişmelerin insan gözlemcinin eşyanın mutlak hakikatini bilebilmesinin sınırlılığını gösterdiği kabul edilmeden postmodernite anlaşılabilir ise; benzer şekilde günümüzde doğruluğun/hakikatin siber ortamda bir meta gibi üretildiği, dağıtıldığı ve tüketildiği; haber ortamının bir çeşit pazar ve okuyucuların müşteri halini aldığı gerçeği kabul edilmeden post-truth durum anlaşılacaktır. Dolayısıyla yapılması gerekenin siber ortama yeni aktörler (örneğin doğrulama platformları) dâhil etmek değil; neoliberal mantığın toplumsalın her alanına sızmasıyla mücadele etmek olduğu sonucuna varılabilir. Zira daha fazla enformasyon ve veri (siber ortamda yalanla hakikatin ayrımı kitleler için pek mümkün olmadığından) hakikatin ortaya çıkarılması demek değildir: "Enformasyon yığını hakikat oluşturmamaktadır" (Han, 2015, s. 61).

5 Žižek'in zikredilen değerlendirmeleri ve yalan haber olgusuna dair diğer değerlendirmesi için: *The real problem with fake news....: Slavoj Žižek in RT's 'How to watch the news', episode 03*: <https://www.youtube.com/watch?v=nI8z8EL1M->

Buradan hareketle post-truth, “postmodern epistemolojik krizin sebep olduğu hakikate/doğruya dair şüpheli yaklaşım, tamamen neoliberal mantığa teslim olmuş toplumsal durum ve siber ortama hapsolmuş haber ortamının kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıkan bir hakikat ve doğruluk krizi” şeklinde tanımlanabilir. Post truth, içselleştirilmiş ve yaygınlaşmış epistemolojik kriz ve neoliberal mantığın toplumsalı istilası sonucu doğruyla yalan, sahteyle gerçek ve hakikatle uydurma arasındaki farkın (kamuoyunun oluşması açısından) ortadan kaybolmasıdır. Sonuç olarak, post-truth dönemin temel özelliği sadece yalanın bu süreçlerden sonra sıradanlaşması değil; doğrunun/hakikatin genel kamuoyu tarafından kabul edilen, “herkes için muteber bir kaynağının” bulunmamasıdır. Kaynak sorununun epistemolojik/felsefi sebebi postmodern söylemler; sosyo-politik sebebi ise neoliberal mantığın haber üretim sürecinden bilimsel faaliyetlerin yapılmasına ve yayılmasına kadar toplumsalın “bilgiye ve doğruya taalluk eden” her alanını istila etmesidir.

Sonuç

Bu makalenin temel meselesi olan postmodernite-post-truth ilişkisini ve özellikle post-truth konusunu tartışmak neden önemlidir? Öncelikle içinde bulunduğumuz dünyayı daha iyi anlamak için önemli olduğu belirtilmelidir. Zira, bu çalışmada genelde ABD’den örnek verilse de post-truth giderek küresel bir fenomen haline gelmektedir. Özellikle Donald Trump’ın başkan seçilmesi ve Brexit süreçlerinden sonra kavramın küre ölçeğinde giderek daha fazla tartışılması; yalan haber, doğruluk krizi, sahte veri üretimi ve ilişkili konular hakkında uluslararası politik organizasyonlardan sivil toplum kuruluşlarına ve medya organlarına kadar farklı kurum ve isimlerin çeşitli organizasyonlar tertip etmesi bunun delilidir. Çince’ye “hòu zhēnxiāng,” İspanyolca’da “posverdad” ve Almanca konuşan ülkelerde “postfaktisch” olarak çevrilen kavram, neoliberal kapitalizmin ve onun kültürel mantığı olan postmodernizmin küreselleşmesiyle paralel olarak küresel bir fenomen haline gelmiştir. Dolayısıyla, özellikle medya ve haber ortamının en kilit kavramı olan ve Batıda hakkında birçok akademik ve popüler çalışma bulunan post-truth kavramının derinlemesine ve farklı boyutlarıyla ele alınması, dünyadaki güncel akademik tartışmaları takip etmek için de önemlidir.

Bütün bu literatürde, hemen her kitapta post-truth postmodernite ilişkisinin ele alınması ve fakat Türkiye’de konunun bu boyutunun işlenmemesi literatürdeki önemli bir eksikliklerdir. Konu farklı boyutlarıyla ele alınmadığında ve sadece yalanla ilişkilendirildiğinde, sanki post-truth sadece yalan haberle ve politikacıların doğruları çarpıtmasıyla ilgili etik bir meseleymiş gibi yanlış bir kavrayışa götürmektedir. Bu noktadan sonra ise tartışmalar akademik olmaktan çıkıp normatif bir mahiyete bürünmektedir. Bu çalışmayla hem literatür eksikliğinin giderilmesi noktasında katkıda bulunmak hem de konunun farklı boyutlarıyla tartışılmasına ve dolayısıyla daha derinlikli analizlerin yapılmasına katkı sunmak amaçlanmıştır. Makalede yapılan teorik soruşturma, post-truth durumun felsefi anlamda yaslandığı temellerin postmodernist söylemlerle yakından alakalı olduğu; bu iki tarihsel durum arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ancak burada post-truth durumun postmoderniteye son veren bütünüyle yeni bir süreç olduğunu iddia etmenin temelsiz olacağı da belirtilmelidir.

Postmodernite “neoliberal kapitalizmin kültürel mantığı” olarak hala toplumsal ve politik edimlerin yanı sıra epistemolojik anlamda da temel zemindir. Ayrıca post-truth durumun postmodernitenin karakteristik yapısını oluşturan bilim felsefesindeki gelişmelerle, bilimin ve bilimsel kurumların değişen işlevleriyle yakından alakalı olduğu görülmüştür. Modern dönemde hakikatin kaynağı olmak noktasında dinin yerini alan bilim, postmodern dönemde önemli şekilde eleştirilmiş; post-truth durumunda ise temelsiz ön yargılar ve yeni medya marifetiyle yayılan “saçmalıklar” karşısında kamuoyunun şekillenmesi noktasında etkisini kaybetmiştir. Politikanın ve haber üretim sürecinin hakikat ve ilişkili kavramları değil; ekonomik çıkarları merkeze alan yaklaşımı ise genel bir güvensizlik ortamı yaratarak bu “saçmalıklara” bir anlamda alan açmaktadır.

Kaynakça

- Alpay, Y. (2017). *Yalanın siyaseti*. İstanbul: Destek Yayınları
- Anderson, P. (1999). *The origins of postmodernity*. UK: Verso
- Arslan, İ. (2011). *Çağdaş doğa düşüncesi*. İstanbul: Klasik Yayınları
- Bauer, W. B. (2016). *Batı biliminin öyküsü*. Mehmet Morali (Çev.) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Best, S. ve Kellner, D. (1998). *Postmodern teori, eleştirel soruşturmalar*. Mehmet Küçük (Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bezembinder, C. (2018) *Is post-truth politics really post-truth?* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Leiden: Leiden University Faculty of Humanities Institute for Philosophy
- Bomey, N. (2018). “*After the fact: the erosion of truth and the inevitable rise of Donald Trump*.” New York: Prometheus Books
- Bradner, E. (2017). “*White house offered ‘alternative facts’ on crowd size*” CNN Politics. 03.04.2019 tarihinde <https://edition.cnn.com/2017/01/22/politics/kellyanne-conway-alternative-facts/index.html> adresinden edinilmiştir.
- Brown, W. (2015). *Undoing the demos: neoliberalism’s stealth revolution* US: Zone Books.
- C. Carole (2017) *I begrudge every hour I have to spend worrying about politics’* The Guardian, 03.20.2019 <https://www.theguardian.com/science/2017/feb/12/daniel-dennett-politics-bacteria-bach-back-dawkins-trump-interview> adresinden edinilmiştir.
- Çalışkan, M, A. (2018). *Rastlantı bilim ve felsefenin ortasında*. İstanbul: Klasik Yayınları
- Dabaşı, H. (2018). *Truth Is Not Truth. Rudy Giuliani Is A Rhinoceros*. Aljazeera. 04.05.2019 tarihinde <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/truth-truth-rudy-giuliani-rhinoceros-180.910.150948149.html> adresinden edinilmiştir.
- Delacampagne, C. (2010). *20. Yüzyıl felsefe tarihi* Devrim Çetinkasap (Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Eagleton, T. (1999). *Postmodernizmin yanılsamaları*. Mehmet Küçük (Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Erickson, M. J. (2002). *Truth or consequences: the promise & perils of postmodernism*. USA: Inter Varsity Press:
- Ferraris, M. (2014). *Manifesto of new realism – Sarah De Sanctis* (Çev.) USA: State University of New York Press
- Fiske, J. (2003). *İletişim çalışmalarına giriş*. Süleyman İrvan (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gomez, M. (2018) “*Giuliani says ‘truth isn’t truth’ in defense of trump’s legal strategy*” New York Times. 05.13.2019 tarihinde <https://www.nytimes.com/2018/08/19/us/giuliani-meet-the-press-truth-is-not-truth.html> adresinden edinilmiştir.

- Gürkan, A. (2019). Doğruluk-sonrası (post-truth) durum ve tecrübi bilgi. Kişisel Blog. 28.09.2019 tarihinde <https://alpergurkan.blogspot.com/2019/01/dogruluk-sonras-post-truth-durum-ve.html> adresinden edinilmiştir.
- Han, B.-C. (2016) Şeffaflık toplumu. Haluk Barışcan (Çev.) İstanbul: Metis Yayınları
- Harvey, D. (1998). *Postmodernliğin durumu*. Sungur Savran (Çev.) İstanbul: Metis Yayınları
- Heise, U. K. *Science, technology, and postmodernism* (Ed. Steven Connor) The Cambridge Companion To Postmodernism içinde s. 136-168
- Ball, J. (2017) *Post-truth: how bullshit conquered the world*, UK: Biteback Publishing
- Llorente, A, J. (2017). *The post-truth era: reality vs. perception* UNO (Yaz) Sayı: 27 içinde. s. 9-10. 09.04.2020 tarihinde <https://www.uno-magazine.com/number-27/post-truth-era-reality-vs-perception/> adresinden edinilmiştir.
- Kellner, D. (2016). *American nightmare Donald Trump, media spectacle, and authoritarian populism*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Keyes, R. (2006). *The post-truth era: dishonesty and deception in contemporary life*. US: St. Martin's Publishing Group.
- Liotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: a report on knowledge*. G. Bennington and B. Massumi (İng. Çev) Minneapolis. University Of Minnesota Press.
- McIntyre, L. (2018). *Post-truth*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Mats Hyvönen (2018) As a matter of fact: journalism and scholarship in the post-truth era. Michael A. Peters, S. Rider M. H., Tina B. (2018). (2018) (Editörler) *Post-Truth, Fake News Viral Modernity & Higher Education* içinde (s. 121-133) Singapur: Springer
- Öğütler, V. S. ve Balkız, B. (2010). Bilim sosyolojisi üzerine bazı tespitler ve gündem önerileri. B. Belkız V. S. Öğütler (Ed) *Bilim Sosyolojisi İncelemeleri Temel Yaklaşımlar Kavramlar Ve Tartışmalar* İçinde. (ss. 5-29) İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Uzunoğlu, S. (2016). Post-truth: aşırı sağın can simidi. Evrensel.net. 11.10.2019 tarihinden <https://www.evrensel.net/haber/301200/post-truth-asiri-sagin-can-simidi> adresinden edinilmiştir.
- Havt, R. A. (2016). *Lies, incorporated: the world of post-truth politics*. US: Anchor Books
- Seidman, S. ve D. G. Wagner. (1992). *The postmodern turn new perspectives on social theory*. UK: Blackwell
- Sim, S. (Ed) (2011). *The routledge companion to postmodernism*. (Routledge Companions) 3rd Edition içinde, Giriş yazısı. London: Routledge
- Şahin, F. ve Gürbüz, S. (2014) *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri & felsefe-yöntem-analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Taylor, C. (2017). *Modernliğin sıkıntıları*. Uğur Canbilen (Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tesich, S. (1992). "A government of lies" *The Nation* (January). 05.09. 2019 tarihinde <https://drive.google.com/file/d/0BynDrDrYrCLNtdmt0SFZFeGMtZUFsT1NmTGVTQmc1dEpmUC1z/view> adresinden edinilmiştir.
- "Chen, T. (2017, Şubat). "Is postmodernism to blame for post-truth?" Philosophy Talk (blog) 03.07.2019 tarihinde [https://www.philosophytalk.org/blog/postmodernism-blame-post-truth.](https://www.philosophytalk.org/blog/postmodernism-blame-post-truth/)" adresinden edinilmiştir
- Zarzalejos, J. A. (2017) *Communication, Journalism And Fact-Checking*. UNO 2017 Sayı 27 içinde (ss. 11-14) 03.07.2019 tarihinde <https://www.uno-magazine.com/number-27/post-truth-era-reality-vs-perception/> adresinden edinilmiştir.
- Zizek, S. (2019). 'The real problem with fake news...': Slavoj Zizek in RT's 'How to watch the news', episode 03. 08.04.2020 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=nI8z8EL1M-s> adresinden edinilmiştir.

Postmodernity, Political Communication and the Question of Truth: A Study on Post-Truth Condition and Its Intellectual Background

Mehmet Sebih ORUÇ*

Introduction to Post-Truth: Concept Definition and Reality

The concept of post-truth, which was chosen as the word of the year by the Oxford dictionary in 2016, has been extensively discussed in academic and popular literature since then. The first use of the concept goes back to 1992. Serbian-American playwright Steve Tesich (1992) who wrote a piece for “The Nation” magazine on the Iran-Contra scandal used it for the first time. He argued in his piece titled “A Government Of Lies” that “as free people, we decided to live in a post-truth world” (p. 13). According to José Antonio ZazaLejos (2017) the true meaning of post-truth is that the truth becomes completely relative (p. 11). Oxford dictionary defines it as “Relating to or denoting circumstances in which objective facts are less influential in shaping public opinion than appeals to emotion and personal belief”. The prefix “post” does not mean “after” but truth has become irrelevant (McIntyre, 2018, p. 24-25) In short, post-truth era is a time when truth and objective reality has become less influential than personal beliefs and ideologies. (Llorent, 2017, p. 9). Post-truth age is also defined as the “conquer of bullshit” (Ball, 2017, p. 10-12). Ralp Keyes (2006) is among the first people to write about the issue and he argues that it is about a crisis of “truth authority” (p. 84-85). Slavoj Žižek argues in a video that it is actually uncontrollable plurality that bothers people about fake news.⁶

But post-truth is not just about lies, politics or media but rather it affects every aspects of contemporary capitalist societies. As almost unanimously agreed now, it is more like “the spirit of our age” and effects every field of life (Hyvönen, 2018 p. 126) Post-truth societies are societies where truth has many versions. In these societies you have politicians saying “truth is not truth” (Dabashi, 2018) These societies’ political figures can offer “alternative truth” or “versions of reality” (Gomez, NYT, 2018; Bradner, CNN, 2017).

---

* Res. Asst., Akdeniz University, Faculty of Communication, Antalya, Turkey, E-mail: sebih.oruc@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7695-2441

1 For this argument and more of his argement see: Slavoj Zizek Zizek, S. (2019). ‘The real problem with fake news....’: Slavoj Zizek in RT’s ‘How to watch the news’, episode 03. <https://www.youtube.com/watch?v=nI8z8EL1M-s>

Reasons of Post-Truth Condition and Postmodernity

There are many reasons of post-truth. Increasing use of social media, populism, distrust to science (science denialism) and postmodernist discourses are the most important reasons among them (Bomey, 2018, p. 209). This study focuses on post-truth – postmodernity relations. Some philosophers (Daniel Dennett) “blame” postmodernist thinkers for post-truth condition (Carole, 2017, p. 9). Some thinkers and academics argue that it would be over-simplification to blame postmodernism (Chen, 2017; Oruç, 2019, p. 4).

In this paper, it is argued that although it will be over-simplification to claim that postmodernist discourses has caused post-truth, it is clear that postmodernity as a social, historical condition has a lot to do with post-truth. The method of the paper is basic or academic method that tries to understand the world with better theories, rather than doing qualitative or quantitative research (Şahin ve Gürüz, 2014, p. 100). The paper argues that not some postmodernist thinkers’ theories but postmodernity as a social condition should be problematized in order to better understand post-truth condition. Charles Taylor (2017) argues that intellectual ideas may be misused by popular culture (p. 60-61). This is actually the case for post-truth and postmodernism: Misunderstood postmodernist ideas leads to post-truth (Bezembinder, 2018, p. 58). As a result, “incorporated lies” are becoming more influential than facts truth (Havt, 2016, p. 10-14).

Postmodernity and Epistemic Crisis: The Possibility of Epistemically Infallible Knowledge and the Changing Position of Science

Postmodernity, which does not have a unanimously agreed definition, is characterized as a critical stance against the political, cultural, scientific propositions and formulations adopted by the West during enlightenment (Sim, 2001; Heise, 2014, p. 136-153). Postmodernist thinkers rejected modernist and enlightenment propositions and concepts (rationality, order, progress, objectivity, humanism, etc.) and use some sceptical and critical concepts, such as anti-humanism, desire, criticism of rationality and science, subjectivity, relativism, locality/particularity, rejection of progress etc. (Eagleton, 1999, p. 9-11, Best and Kellner, 1998, p. 13-16). The key point here, for the argument of this paper, is that these were not just some pure abstract theoretical arguments but they actually find social and political realization (Ferraris, 2014, p. 3). Also, scepticism about science is not a theoretical approach but rather some scientific developments, especially at physics and mathematics, caused many intellectuals to be suspicious about sciences ability to provide truth (Harvey, 2006, p. 60; Anderson, 1999, p. 25).

At the beginning of the last century, mathematicians and philosophers (Gottlob Frege, Alfred North Whitehead, Bertrand Russell) realized the crisis of mathematic as a certain epistemic ground and tried to find a new mathematical approach that has no “metaphysical” elements. But, as they accepted, they all failed. (Delacampagne, 2010, p. 21, 42-43). Today, it has been proved many times and accepted by scientists that mathematics can never have an “absolute and complete logical integrity” (Calışkan, 2018, p. 61). That is why, a “Baconian” (or more general, modernist) understanding of natural sciences is not possible (Bauer, 2016, p. 261).

At the same time, quantum, general and special relativity theories ceased the idea of the nature as a place where there are clear and certain rules that science can discover. In short, after these two developments in physics, concepts such as exact and fixed natural law, regularity, certainty and centrality have now been replaced by concepts such as chaos, irregularity, haphazard explosions, probability and coincidence (Arslan, 2011, p. 96).

Truth as a Construction and Post-Truth

These “problems” with sciences were not only about positive sciences. Social scientist, especially after structuralism and some developments in hermeneutics, began to doubt about the idea that truth (independent of culture and history) is attainable. (Fiske, 2003, p. 151) Especially after these developments and postmodern criticisms of sciences, social sciences have been going through a crisis of legitimacy (Seidman 1992, p. 2-3) On top of all these developments, knowledge has been an instrument of power and sale in postmodern age. As Lyotard puts it, information is being produced for sale. It has lost its special value and become a product like all other products. It is a part of exchange (1984, p. 6). This is also the case for post-truth era: information for sale has become a professional job (Alpay, 2017, p. 45). It was common in postmodern thinking to consider all science as “constructions” (Öğütle and Balkız, 2010, p. 15).

A New Definition: Post-Truth as a Result of Postmodern Epistemological Crisis and Neoliberal Logic

There are some translation of post-truth to Turkish like “hakikat ötesi” (Uzunoğlu, 2016) and “doğruluk sonrası” (Gürkan, 2019). This paper offers a new definition based on the discussions made in the paper and argues that “doğruluk sonrası” is better in terms of giving the correct meaning. When it comes to definition, firstly it should be noted that the economical context in which post-truth came to be a social reality of our age is neoliberalism and its logic that “economises her all areas of life” (Brown, 2015, p. 209). Also it should be noted that “The information stack does not mean truth” (Han, 2015, p. 61). So, more information is not the solution. From all of these point of views, this article argues that post-truth can be defined as “the crisis of truth that emerges (as the inevitable consequence of) the sceptical approach to the truth caused by the postmodern epistemological crisis; (Erickson, 2002, p. 15) the socio-political conditions that has surrendered to neoliberal logic completely and, most importantly, of the news media, culture and politics that are all trapped in the cyber environment and celebrity culture (Kellner, 2016, p. 12).

Conclusion

To conclude, any attempt to really understand post-truth requires to pay special attention to postmodernity. Not just its philosophical discourses but also its social conditions have a lot to do with the new historical phase. Without doing this and seeing the parallels between two conditions, post-truth would not be taken multi-dimensionally, thus would be oversimplified.

Keywords: Post-truth, Postmodernity, Political Communication, Lies, Epistemology